

NYHEDSBREV NR. 3, NOVEMBER 2011

"Landsforeningen Martin A. Hansen"

Landsforeningen udsender sit 3. nyhedsbrev i slutningen af november måned, 2011. Redaktøren har igen modtaget forskellige indlæg og der vil især blive lagt vægt på den første uddeling af Martin A. Hansen prisen og udnævnelsen af det første æresmedlem.

Under denne tekst kommer der en liste over nyhedsbrevets indhold, det gør det er nemmere at orientere sig i materialet.

Nyhedsbrevet er i øvrigt sat i fortløbende række uden sidenummerering af hensyn til brevets indsættelse under Landsforeningens web / NYHEDS-BREV (www.martinahansen.dk).

Allerede nu vil jeg gerne bede alle der beskæftiger sig med forfatteren om at tænke over muligt stof til næste nyhedsbrev, der udkommer maj 2012. Evt. stof og fotos tilsendes redaktøren senest d. 15. maj på mail:

roessing@mail.dk

NYHEDSBREVETS INDHOLD:

14. Tale til prismodtageren
15. Anders Thyrring Andersens takketale
16. Agerhøne statuetten
17. Landsforeningens første æresmedlem
18. Digter og landskab – status november 2011
19. Lokal aktionskomité under Landsforeningen
20. Aktionskomiteens første møde "i forfatterens fodspor"
21. Litteraturen i naturen
22. En kanonforfatter i gymnasiet og på Facebook
23. Historien om mindestenen i Strøby
24. Sagaer – og smukke islandske benzintanke
25. Enorme Dynger af vulkansk Sand og Grus og Aske
26. MAH udstilling på Vallø Lokalhistoriske Arkiv
27. Så er "Lykkelige Kristoffer" udkommet

Martin A. Hansen prisen blev uddelt for 1. gang d. 20. august 2011

14. Tale til prismodtageren

Foreningens formand Ole Visti Petersens tale til Anders Thyrring Andersen

Kære Anders Thyrring Andersen

Landsforeningens bestyrelse har enstemmigt besluttet, at du skal være den første modtager af "Martin A. Hansen Prisen".

Uddelingen sker uden ansøgning til bestyrelsen, når betingelserne er til stede herfor, på Martin A. Hansens fødselsdag d. 20. august..

Med foreningens begrænsede midler er beløbet i år fastsat til 4000 kroner samt en skulptur af Agerhønen, som også er foreningens monogram.

Prisen kan tildeles:

- En forsker eller formidler, som har bidraget væsentligt til uddybelse eller udbredelse af kendskabet til Martin A. Hansens forfatterskab og liv.
- En forsker eller formidler, som har bidraget væsentligt til uddybelse eller udbredelse af vidensområder, som Martin A. Hansen beskæftigede sig med, herunder litteratur, teologi, historie, arkæologi og samfundsdebat.
- En udøvende kunstner, som har tolket Martin A. Hansens værker.
- En udøvende kunstner, hvis arbejder er inspireret af Martin A. Hansens forfatterskab eller hvis virke er i Martin A. Hansens ånd.

Anders Thyrring Andersen er den forsker og formidler som har bidraget væsentligt til både uddybelse og udbredelse af kendskabet til Martin A. Hansens forfatterskab og liv.

Du mødte allerede i gymnasiet i Nykøbing Mors Martin A. Hansen ved din dansklærers forslag om at læse "Løgneren". Om studieårene på Aarhus Universitet har du fortalt om dine erfaringer ved at nævne din interesse for forfatteren til din borddame og hendes negative reaktion. Godt at du ikke lod dig slå ud, men fortsatte dit arbejde.

Du forsvarede din magisterkonferens om forfatterskabet 1991 med ros og råd om at få udgivet arbejdet.

Allerede i 1989 på seminaret på Skærum Mølle trådte du for første gang frem med indlæg om forfatterskabet.

Herefter fulgte en lang årrække med dig som tekstudgiver, underviser og foredragsholder.

Du blev og er fortsat en skattet foredragsholder i Folkeuniversitetet, på højskoler, lokale sogneaftener og foredragsforeninger. Oversigten over dine tekstudgivelser alene eller sammen med andre er lang:

Fra 1991 hvor Gyldendal bad dig og Jørgen Jørgensen lave et fyldigt udvalg af Martin A. Hansens noveller, essays og digte* og videre igennem 90erne hvor du sammen med Jørgen Jørgensen redigerede "Martin A. Hansens dagbøger 1931-55", som udkom 1999 og i 2001 "Efterskrifter. Omkring Martin A. Hansens dagbøger".

Herefter fulgte artikler til bl.a. "Danske digtere i det 20. århundrede" udgivelser af og om H. C. Andersen, Søren Kierkegaard, Johannes V. Jensen og Martin A. Hansen.

I 2004 havde du færdigredigeret og udgivet de meget omfattende "Kætterbreve. Martin A. Hansens korrespondance med kredsen omkring Heretica." Året efter udgav du "PS om korrespondancen med kredsen omkring Heretica."

Det har sammen med dit øvrige virke helt naturligt ført til at SDU bad dig være med til at oprette et center for Hereticastudier med tilhørende forskernetværk

Anders Thyrring Andersen du er en stor kender af Martin A. Hansen, og du har minutløst læst hele hans udgivne forfatterskab og dertil alt det materiale som findes i Martin A. Hansen arkivet på Det Kongelige Bibliotek og det meste af, hvad der ellers er bevaret rundt omkring i Danmark og det store udland.

Igennem de sidste 15 år er der udkommet 10 bøger om Martin A. Hansen og 4 nyudgivelser af forfatteren ligesom Martin A. Hansen fra 2004 indgår i den Kanon som alle gymnasieelever skal læse. Der er altså fortsat stor interesse for forfatterskabet.

I 2009 udgav Blicher-selskabet "De tre Helligaftener" af Steen Steensen Blicher med forord af Martin A. Hansen og et uddrag fra hans hospitals-dagbog 1955. Selskabet besluttede at tildele Anders Thyrring Andersen Blicher-prisen blandt andet for dit arbejde med Martin A. Hansen.

I forbindelse med Martin A. Hansens 100 årsdag 2009 markeredes forfatterskabet på Klassikerdagen ved blandt andet at du redigerede "Løgn og Sandhed" Martin A. Hansen i lyd på en CD udgivet af Statsbiblioteket, Aarhus.

I 2011 udkom din foreløbig sidste bog, "Polspænding. Forførelse og dialog hos Martin A. Hansen."

Her samler du op på års artikler om forfatterskabet og nyskriver dine fortolkninger i en form som er "tænkt som en kombination af en litteraturvidenskabelig monografi og en bredere fremstilling for den mere interesserede læser."

Anders Thyrring Andersen, du er en fremragende formidler både skriftligt og mundtligt. Dine tekster ånder af engagement og stort overblik. Du er seriøs og grundig og passioneret interesseret i Martin A. Hansen. Det er derfor med glæde at jeg overrækker dig kuvert og skulptur. Tillykke.

* "Hemmelighedens Kunstner", Gyldendal, ISBN 87-01-66226-0

15. Anders Thyrring Andersens takketale

Tale i forbindelse med overrækkelsen af Martin A. Hansen prisen d. 20. august 2011

Jeg vil selvsagt gerne begynde med at sige tusind tak for Prisen! Tak til bestyrelsen for at gå bag min ryg med den idé og tak til Ole for de gode ord. I 2009 modtog jeg Blicher-Prisen, og sagde i min takketale bl.a., at jeg aldrig havde forestillet mig at blive tildelt en litterær pris. Og nu har jeg fået én mere, det er overvældende og dejligt. Og ikke mindst er jeg beæret: at modtage netop Blicher-Prisen og Martin A. Hansen Prisen, to af de efter min opfattelse betydeligste forfattere, vi nogen sinde har haft i dette land. Måske kan jeg udtrykke det på denne måde: hvis jeg fik Brandes Prisen, ville jeg tænke over, hvad jeg havde gjort forkert. Men at modtage priser i Blichers og Hansens navne er for mig intet mindre end et ridderslag. Og så er dagens pris af en ganske særlig betydning for mig, idet forfatterens familie har været med til at træffe beslutningen om, at jeg skulle være den første modtager af den!

Jeg er blevet enig med Mette Lise Rössing om, at min tale i dag skulle være personlig, altså frem for en ren forelæsning. Det har jeg taget bogstaveligt, og beder derfor på forhånd om overbærenhed for, at det vinkles ud fra min person – noget, jeg ellers aldrig gør i foredrag og således er lidt uvant med. Jeg vil gerne begynde med at sige noget om, hvordan jeg i sin tid blev opmærksom på Martin A. Hansen og fortælle lidt om mit liv som Hansen-forsker. Det skulle gerne føre over til nogle mere almene betragtninger om de biografistiske problemstillinger og uventede familiære oplevelser, man har været i og fået undervejs. Og endelig til sidst lidt om "Strudsen", i anledning af at vi senere i eftermiddag skal se filmatiseringen.

Jeg er født i Skive og vokset op i en lille by midt i Salling – altså så langt fra Østsjælland og Stevns som det næsten er muligt i Danmark. Og der er ca. 50 års afstand mellem hans og min opvækst. Alligevel tror jeg, man godt kan påstå, at Martin A. Hansen og jeg delte nogle betingelser og erfaringer hvad angår barndommen: begge voksede vi op på landet, hentede væsentlige oplevelser i den omgivende natur, var læseheste og dermed i eet eller andet omfang outsiders i miljøet, anderledes end de andre. I dén situation er det næppe ualmindeligt, at en stor del af bevidstheden vendes mod noget, der kan foregå på en indre scene. Jeg blev så ikke forfatter og har aldrig haft nogen seriøs trang til at blive det, men det er dog indtil videre blevet til en tilværelse som læsende og skrivende.

Til at begynde med var der ikke noget, som tydede på, at det ville blive netop Martin A. Hansen, jeg læste og skrev om. Tværtimod, faktisk. På min sorte skole havde vi adskillige meget strenge og utiltalende lærere, men den absolut værste – som jeg her vil vise større nåde, end han nogen sinde viste sine elever, nemlig ved at undlade at nævne hans navn – var matematiklæreren. Hvis I tænker på lektor Blomme fra *Det forsømte forår*, har I en anelse om ham. Det drejede sig om at undgå at blive kaldt op til tavlen til den obligate ydmygelse, og eet af de bedste midler var at vende hans opmærksomhed imod noget, der interesserede ham. Vi fandt efterhånden ud af, at han læste mange skønlitterære bøger, og engang tog jeg mod til mig og spurgte, hvem hans yndlingsforfatter var. Der blev stille, og læreren fik et uvant følsomt udtryk i ansigtet, da han med stor vægt svarede: 'Martin A. Hansen, den største forfatter, Danmark har haft'. Jeg besluttede der og da, at jeg aldrig ville læse et ord af den forfatter...

En skønne dag var skoletiden overstået, jeg kom på gymnasium i Nykøbing Mors og flyttede snart efter dertil. Jeg har ikke digterisk evne til at beskrive for jer, hvor stor en forløsning og glæde det medførte, men jeg kan i hvert fald sige, at verden åbnede sig og blev større. Pludselig var man sammen med folk, både jævnaldrende og undervisere, der interesserede sig for de samme ting, man selv gjorde, og som syntes, at man var interessant at omgås i kraft af eens kulturelle interesser. Jeg havde en glimrende dansklærer, og hendes navn nævner jeg med glæde, Vibeke Sørensen, som for øvrigt var gift med den dengang purunge og næsten ukendte forfatter Jens Smærup Sørensen – ja,

gift er de stadig, men nu er han jo knap så ung og ikke nær så ukendt! Da Vibeke opdagede, at jeg ikke bare læste lektierne, men også meget andet, stak hun mig af og til en bog, der efter hendes mening ville interessere mig. En dag gav hun mig *Løgneren*, og for at bruge en kliché må jeg jo sige, at mit liv aldrig mere blev det samme. Jeg indlevede mig øjeblikkeligt i denne mageløse roman, indfangedes af dagbogsskriverens intime og dog ironiske tone, hans vældige belæsthed, som jeg beundrede vildt, og hans spændende kombination af kølig intelligens og følsomhed. Og jeg kan huske, at jeg var mere betaget af Rigmor end af Annemari, hun virkede mere tiltrækkende på mig – og sådan har jeg i øvrigt haft det lige siden. En anden Hansen-forsker, Henrik Ljungberg, har engang givet udtryk for, at man kan inddele verdens mænd i to grupper, alt efter om de ville fore-trække Annemari eller Rigmor – jeg tror, han har helt ret!

Men ellers skal jeg ikke påstå, at jeg husker, hvordan jeg dengang begreb romanen. Dertil har jeg for mange gange siden læst og fortolket den, undervist i den og skrevet om den. Men jeg kan til gengæld vidne om, at det holder den så rigeligt til – et mesterværk og en klassiker er netop kendetegnet ved, at man kan læse og fortolke om og om igen, og hver gang opdage noget nyt, der udfordrer eens hidtidige forståelse. Det har jeg prøvet at vedgå i min bog, hvor der findes to kapitler om romanen, der munder ud i to forholdsvis forskellige konklusioner.

Bl.a. foranlediget af min oplevelse med *Løgneren* drog jeg efter gymnasiet til Århus for på det stedlige universitet at læse litteraturhistorie. Jeg havde en forventning om, at oplevelsen ved at begynde på gymnasiet da ville gentage sig, blot i forstærket grad: jeg ville møde folk, som jeg i endnu højere grad delte interesser med. Det blev mildt sagt ikke tilfældet. I stedet mødte jeg, dengang i 1981, den marxistiske og kulturradikale virkelighed. Eller skulle jeg sige: uvirkelighed, for det blev et surreelt univers, jeg stiftede bekendtskab med. I disciplinen 'Nyere litteraturhistorie', dvs. fra 1900 og frem, skulle vi det første semester udelukkende læse østeuropæisk litteratur fra krigen til i dag. Og i andet semester var det lektorens mening, at vi skulle bruge et helt semester på at undersøge, hvorvidt Hans Kirks romaner fra 1930'erne var udtryk for socialde-mokratisk eller marxistisk ideologi. Jeg havde det forår en længere hospitalsindlæggelse, og jeg kan huske, hvordan min stue – til vantro og morskab for de andre indlagte – blev konspirationens arnested. Rundt om min seng samledes de utilfredse fra holdet og vi udkastede et alternativ, nemlig at læseplanen burde rumme klassikerne fra det 20. århundrede. Man skulle jo ikke tro, at det var et ublu krav, der ville udløse forargelse hos underviserne, men det gjorde det sandelig: på et stormøde blev undertegnede kaldt "en flad reaktionær". Nå, men vi fik faktisk gennemført en vis omlægning, og *Løgneren* blev et af de værker, som kom med. Og det udnyttede jeg til at gøre den til emnet for min afsluttende bifagsopgave. Jeg fik et ti-tal, og var egentlig lidt overrasket, for jeg var noget stolt af at have gennemført en fortolkning, som påviste Søren Kierkegaards tilstedeværelse i romanen i mere udstrakt grad, end den hidtidige forskning havde gjort. Ved den efterfølgende samtale med lektoren fik jeg at vide, at min opgave egentlig var til 13, men at han havde udregnet gennemsnittet af samtlige karakterer til 10, og så givet alle det. Jeg spurgte vantro, om det ikke var urimeligt, og jeg glemmer aldrig svaret: "Nej, alle stilles lige, det er anvendt socialisme".

Senere på studiet holdt jeg stort set op med at komme på instituttet, og sad hjemme og skrev mine opgaver. Da jeg valgte Martin A. Hansen og Søren Kierkegaard som emne for min magisterkonferens fik jeg af censor at vide, at jeg var "hårrejsende reaktionær", fordi jeg beskæftigede mig med "det kristne pis" – ja, jeg undskylder sprogbrugen, men skylder sand-heden at holde mig til den. Det blev hårde år, som jeg kun kom igennem, fordi jeg var godt gift, havde venner og værdier uden for det litterære miljø, og efterhånden traf folk fra et andet fag, som var levende interesseret i Martin A. Hansens forfatterskab, nemlig teologerne – som jeg så for en meget stor del har holdt mig til siden.

Men at beskæftige sig med Martin A. Hansen var med andre ord i mange år i de universitets- og medielitterære miljøer meget tæt på fagligt og karrieremæssigt selvmord,

og jeg har oplevet min lod af modvind, hvad det angår. Desto større er glæden, når den forfatter, man har givet så mange timer af sit liv, oplever fornyet interesse, og man oven i købet i dag får en så vidunderlig anerkendelse for sit arbejde. I det hele taget er det, langsomt men støt, i løbet af de sidste 10-15 år blevet langt nemmere at være Hansen-forsker, ja, de senere år har ligefrem været fornøjelige at være med til. Der forskes og undervises igen i hans ting, han udgives igen i nye udgaver og oplag, og for syv år siden kom han med på undervisningskanonen, således at det på gymnasierne er obligatorisk at undervise i mindst én af hans tekster. Fra at være dømt glemt, gammeldags og irrelevant, tilhører Martin A. Hansen nu igen den kanoniske litteratur fra det tyvende århundrede. I den revision af den litteraturhistoriske fremstilling af modernismen, som foregår i disse år, ses han nu som en af de tidlige modernister, en af forløberne. Og det er dér, jeg i en del år har sat ind, dét, som mange artikler og min bog om forfatterskabet har sat sig for at vise. At Martin A. Hansen var placeret i en polspænding mellem modernitet og tro, og som konsekvens heraf skabte en fiktionslitteratur, der forener en kristen tro med et modernistisk formsprog.

Dog findes modstanden stadigvæk derude. For nogle år siden oprettedes på Syddansk Universitet et forskernetværk, hvis mål var at nyvurdere dansk litteratur i efterkrigsperioden. David Bugge og jeg lavede, synes vi selv, en vældig god ansøgning til Forskningsrådet for Kunst og Kultur om en genlæsning af forfatterne omkring tidsskriftet *Heretica*, for at vise at her blev adskillige slags modernisme til, som har præget dansk litteratur lige siden. Vi fik ikke en øre. Et par år efter var jeg med til at lave en ansøgning, der såmænd ikke adskilte sig voldsomt fra den forrige, men nu med overskriften 'Velfærdslitteratur' – og straks fik jeg hele beløbet. Jeg nævner også dette for at få fortalt, at jeg ikke efter min bog om forfatterskabet er færdig med at beskæftige mig med Martin A. Hansen. Det projekt, som jeg nu arbejder på, bl.a. sammen med Anne-Marie Mai, drejer sig om eksistentiel og religiøs velfærdstematik i efterkrigs-modernismen, hvilket konkret vil sige Martin A. Hansen, Ole Sarvig, Peter Seeberg og den unge Svend Åge Madsen. Jeg anlægger min afhandling som et opgør med Georg Brandes, for nemlig at pege på kristendommen og velfærdsprincippet hos Harald Høffding som forudsætningerne for velfærdstænkningen, frem for at finde disse forudsætninger i oplysnings-tænkningen og kulturradikalismen. Og jeg forsøger at vise, hvordan en dialogisk, religiøs litteratur har spillet en betragtelig rolle for velfærds-tankegangen i tiden siden krigen, og hvordan kredsen omkring *Heretica* afgørende prægede udformningen af kulturen, kulturpolitikken og de kulturelle institutioner i overgangen fra privat mæcenat til statslig velfærds-politik. Alt det skal munde ud i en postdoc-afhandling i 2012, og udgives som bog i 2013.

Skulle jeg fortælle om alle de herlige oplevelser, jeg har haft som læser af, underviser i og forsker i Martin A. Hansens forfatterskab, ville jeg hurtigt sprænge de tidsmæssige rammer, der er sat for min tale her i dag. Så jeg må nøjes med bare at nævne de gode hold på folkeuniversitetet, Syddansk Universitet og Teologisk-Pædagogisk Center, og de utallige foredrag, hvor man ofte, langt ude på landet, i vinterhalvårets mørke, har famlet sig vej ad øde veje fra rutebilen hen til sognehuset, åbnet døren og til sin overraskelse og glæde har mødt en talrig forsamling, der er taget hjemmefra en vinteraften for at høre et gammeldags foredrag om klassisk litteratur. Møder med et kulturelt-litterært Danmark, som universiteterne foragter og medierne ikke véd meget om, men hvor litteratur stadig købes, læses og diskuteres, og stadig ses som et uundværligt element i dannelsen. Jeg må også nøjes med blot at nævne det efterhånden mytologiske seminar på Skærum Mølle i 1989, hvor så meget begyndte, og hvor jeg første gang talte offentligt om Hansen og mødte hans børn. Eller arbejdet med at gøre dagbøgerne klar til udgivelse: de mange uger på læsesalen på Det Kongelige Bibliotek, nogle gange sammen med min gode ven og kollega Jørgen Jørgensen, andre gange alene; nakkehårene der rejste sig, da man første gang bladrede i forfatterens dagbøger, eller når man første gang læste noget afgørende, men hidtil ikke offentliggjort materiale. Eller glæden over den uegennyttige støtte fra Ole Wivel,

den uventet store opmærksomhed omkring udgivelsen af *Dagbøger*, eller arbejdet med Hansens korrespondance med forfatterne omkring *Heretica*. Jeg kunne blive ved.

Da jeg var ansat på Det danske Sprog- og Litteraturselskab for at skulle udgive dagbøgerne, fik jeg en utvivlsomt velment advarsel fra Selskabets nu afdøde direktør: pas på arvinger! De er vanskelige at have med at gøre, de stiller urimelige og emotionelt styrede betingelser, og ønsker i et problematisk omfang indflydelse på det endelige resultat. Jeg vil gerne, så kraftigt det er mig muligt, udtale, at min erfaring med litterære arvinger mildt sagt ikke har formet sig således – og især i forbindelse med *Kætterbreve* har jeg ellers haft med mange at gøre. Jeg har den teori, at man i det store og hele mødes med tillid og hjælpsomhed, hvis man selv udviser den, og i øvrigt holder indgåede aftaler. I dag er en glimrende anledning til at sige inderligt tak til Martin A. Hansens arvinger, Mette Lise Rössing og Hans-Ole Hansen, som igennem nu mere end tyve år har udvist venlighed og hjælpsomhed over for mig og mit arbejde, har givet tilladelser og oplysninger, og det vel at mærke uden én eneste gang at stille betingelser herfor eller forsøge at præge resultatet af mit arbejde. Og så har samarbejdet med familien endog gentagne gange bragt ganske uventede oplevelser og glæder – lige fra overnatning på Dybbøl Banke en vinternat i snestorm til ophold i stearinlysenes skær i en jættestue. Det havde jeg aldrig forestillet mig, da jeg skrev bifagsopgave om *Løgneren*. Ligesom jeg heller ikke havde forestillet mig, at jeg en dag skulle modtage en pris for mit arbejde med forfatteren bl.a. fra forfatterens børn. Større anerkendelse synes jeg næsten ikke, jeg kan få – tusind tak!

Som overgang fra denne selvbiografiske del af talen til at skulle sige lidt om "Strudsen" vil jeg gerne tale om den biografiske problematik i omgangen med litteratur. For selv om jeg aldrig har lidt af min generations berøringsangst over for det biografiske, så er det oplagt, at hvis man ikke blot holder sig til en publiceret tekst, men inddrager forfatterpersonen bagved, åbner der sig nogle faldgruber, som man godt kan undgå at dratte ned i, men som man på den anden side bliver nødt til at ræsonnere over og forholde sig til. Min tommelfingerregel lyder: man kan fint gå fra værket til forfatteren, medens det er meget farefuldt at gå den modsatte vej, fra forfatteren til værket. I min bog om Martin A. Hansen har jeg fremdraget nogle af forbindelserne mellem værk og liv, men netop altid med udgangspunkt i værket – og med desto bedre samvittighed som det faktisk var Hansens egen måde at gøre det på. I hans forfatterskab findes der et spændende og blændende udført spil mellem liv og værk, person og fiktion, netop fordi han selv var sig denne problematik fuldstændig bevidst.

Man kunne tage den lange novelle "Midsommerfesten" (*Tornebusken*, 1946) som eksempel. Tilblivelsen af dens første version skete over en weekend, den 2.-4. december 1944. På det tidspunkt havde Martin A. Hansen allerede i et par måneder levet under jorden som følge af sit arbejde for det illegale blad *Folk og Frihed*. Nu sad han i et gæsteværelse nogle huse væk fra hjemmet og skrev: om dagen illegale artikler, om natten fiktionsarbejder, til hvilke inspirationerne i særligt voldsomt omfang pressede sig på netop denne vinter. I begyndelsen af "Midsommerfesten" hedder det:

"Forfatteren ser sig om i Værelset, som om han ikke rigtigt kender det. Et fremmed Værelse altsaa, men ikke paa et Hotel, det ser man, saa intimt det lille Rum med Skraa-væggen er [...]. Et Gæsteværelse sikkert. [...] Det er køligt, ingen Kakkellovn, han er svøbt ind i et Tæppe (skal man forestille sig noget, kan man forestille sig, det er en Vinternat, en Decembemat, Datoen staar øverst paa hans Kladdepapir, en Nat under Krigen)".

Åbnes kapslen mærket "Midsommerfesten" i Martin A. Hansen Arkivet på Det Kongelige Bibliotek, vil man øverst på første kladdes første side finde datoen "2/12 -1944". Og i et brev til kritikeren Preben Ramløv 14. september 1946 hedder det: "denne Fortælling, der sammen med de to andre [i *Tornebusken*] blev født i nogle kolde Decembernætter i et fremmed uopvarmet Værelse, hos en Nabo (Billedet af Værelset i Historiens Begyndelse er nemlig sandt nok) i Aaret 1944," (trykt i *Kætterbreve*). Hansen gør altså de ekstraordinære omstændigheder, hvorunder denne første version af novellen blev skrevet,

til genstand for eksplicit tematisering i novellen selv – en sammensmeltning af form og indhold, kunst og liv.

I det hele taget formelig vrimler teksten med selvbiografiske træk. F.eks. spiser Forfatteren hovedpinetabletter, ligesom Martin A. Hansen ifølge sine dagbøger ret uophørligt gjorde det; Forfatteren er, ligesom Hansen selv, ikke ret høj; og nogle af Forfatterens venner arresteres i løbet af den første fase af skrivearbejdet, således som Bente Hammerich og Aksel Heltoft fra Hansens modstandsgruppe blev det den 5. december 1944. Skildringen af selve midsommerfesten er kraftigt inspireret af en regatta i Præstø, som den unge Hansen den 3. august 1930 deltog i, jf. brev til den svenske brevvende Birgit Maria Hammerlund samme aften. Til denne folkefest ankom Hansen på cykel, ligesom Georg i novellen, efter at være punkteret, i lighed med Klara. Og selve festen beskrives langt hen ligesom Forfatteren gør det i novellen. Endelig indgår i det personlige erfarings materiale udnyttet i "Midsommerfesten" den cykeludflugt til Lestrup Skov, som Hansen foretog i juli 1944 og skildrede i essayet "Hultræet" / "Kludeegen", skrevet august 1944, altså få måneder før påbegyndelsen af novellen.

Men til trods for alle disse selvbiografiske elementer ville det være at gå ganske fejl af intentionen med "Midsommerfesten" at anskue Forfatteren i fiktionsteksten som lig med Martin A. Hansen. Læseren er, og skal være, fundamentalt i tvivl om, hvordan forholdet er imellem de biografiske elementer og de fiktive, dels fordi grænserne mellem dem bevidst sløres, dels fordi det biografiske ved at optræde inde i fiktionen i sig selv antager en fiktiv karakter. Denne fiktivisering af det biografiske udstrækkes endog til at være gældende for forfatteren selv, i kraft af det uigennemskuelige slægtskabsforhold mellem Forfatteren i novellen og forfatteren af "Midsommerfesten". I denne iscenesættelse af det biografiske jeg som en del af fiktionen ligger samtidig en benægtelse af den biografistiske forestilling, at man umiddelbart kan slutte fra liv til værk, fra Hansen til Forfatteren. Eller som Hansen selv formulerer det i førnævnte brev til Preben Ramløv:

"[Jeg vil] indrømme, at 'Forfatteren' i samme Novelle naturligvis [...] baade har et Forhold til ens personlige Habitus og dog er udenfor. I samme Nu man – nok saa sandhedskærlig – ja, det følger netop givet af Sandhedsligheden – vil forsøge at sætte sit Jeg konkret og som Person ind i en digterisk Sammenhæng, sker der en kunstnerisk Proces, dette bliver en 'Skikkelse' og dens Karakteristika er ikke mere i fuld Overensstemmelse med ens egne. Jeg ser roligt, om Læsere dog opfatter 'Forfatteren' som identisk med mig, det er ligefrem 'Meningen', idet Opgøret med denne Person ved ogsaa at være rettet mod den fuldt ansvarlige Forfatter faar sin rette Adresse [og] givet det dets Sandhedsværdi. For at bøde lidt paa det, har jeg til Gengæld gjort denne Person meget mere slagfærdig end hans levende alter ego er!"

Hvormed det kunne hævdes, at Martin A. Hansen foregreb det spil mellem biografi og fiktion, som siden hen er blevet et centralt diskussionsfelt i dansk litteratur, lige fra Suzanne Brøgger og frem.

Engang så jeg en filmatisering af St. St. Blichers novelle "Hosekræmmeren". Som I véd, fortælles den i jegform, men uden at navnet på fortælleren oplyses. I filmen hedder det, da jeget træder fra alheden ind i hosekræmmerens stue: "Godaften, pastor Blicher". Dermed lykkedes det filmen på nogle få sekunder at ødelægge en af de bedste fortællinger i dansk litteratur. For mesterskabet i novellen hænger lige præcis på afstanden mellem fortæller og forfatter. Idet *fortælleren* viser sig at være en meget problematisk og upålidelig figur, hvilket *forfatteren* véd og benytter sig af. "Hosekræmmeren" drejer sig bl.a. om, hvorvidt man kan stole på et fortæller-jeg, der lader, som om det er objektivt iagttagende, samtidig med at det blander sig i den historie, det fortæller.

Minder det forsamlingen om noget? Ja, netop, Martin A. Hansens sidste roman, *Løgneren* (1950). Heri er Johannes Vig ikke en alvidende fortæller, men synsvinklen er bundet til ham – således at læseren kan vinde blik for, at alle historier fortælles af nogen, og med bestemte formål styret af den synsvinkel, hvorfra de fortælles. Johannes Vig er en upålidelig fortæller, fordi han selv er involveret i det, han fortæller om. *Løgneren* er blevet

kritiseret for med en lavendelduftende og resignationsforherligende tone at være ubærligt gammeldags og patetisk. En sådan kritik går imidlertid ganske fejl af romanens intention. Forfatteren identificerer sig ikke med fortælleren, den refleksionssyge Johannes Vig, men holder ham ud i strakt arm, lader hans egen dagbog / jegfortælling afsløre ham og hans eksistensproblem.

Mange fortolkere har netop misforstået sagen derhen, at der kan sættes en art lighedstegn mellem Martin A. Hansen og Johannes Vig – et tidligt eksempel er Thorkild Bjørnvig, som i disputatsen *Kains Alter* (1964) kritiserer selvmistænkeliggørelsen, det stærke lyriske præg og natur-forholdet i *Løgneren* uden at få øje på, at det er de redskaber, forfatteren benytter for at kunne lade fortælleren karakterisere sig selv. Men man kan netop ikke identificere fortæller og forfatter. Johannes Vigs ytringer, holdninger og handlinger er bestemt ikke uden videre udtryk for Martin A. Hansens. Tværtimod, forfatteren Martin A. Hansen skriver en roman, hvori han lader jeg-fortælleren afsløre sig selv på mangfoldige måder, og udfordrer læseren af romanen til at gennemskue spillet – eller sagt på en anden måde, udfordrer læseren til at forstå, hvorfor Johannes Vigs dagbogsblade og Martin A. Hansens roman hedder *Løgneren*.

Problemet er, hvorledes man kan fortolke en litterær tekst, som er fortalt i jeg-form og som oven i købet bærer titlen *Løgneren*. Hvor findes i en sådan tekst et sikkert punkt at tolke ud fra? Martin A. Hansen udnytter her det forhold, at en fortæller altid røber sig i den måde, hvorpå han fortæller sin historie. Og løser problemet ved at lade fortællerens egen jeg-fortælling afsløre ham på måder, som ikke han selv, men kun læseren kan opdage. Martin A. Hansen fortæller nemlig langt mere om fortælleren, end denne selv ønsker at fortælle, eller véd af, at hans tekst fortæller. Og det har som konsekvens, at hvis læseren gennemskuer denne mekanisme, fortæller *Løgneren* en anden historie end den, romanens fortæller tror, at han fortæller. Selv om de to tekster består af de samme ord og bærer samme titel, er Johannes Vigs dagbog altså ikke lig med Martin A. Hansens roman. Man får således først det fulde udbytte af teksten, hvis man fortolker teksten på en anden måde, end dens løgnagtige fortæller forsøger at forføre én til.

Alt dette her har også, vil jeg hævde, konsekvenser for den måde, hvorpå vi læser den del af Martin A. Hansens forfatterskab, som bærer selvbiografiske træk. F.eks. figurerer prosateksten "Dobbeltportræt i karvskaaren Ramme" i mange senere novelleantologier. Men der var en grund til, at Martin A. Hansen selv anbragte den i sin første essaysamling, *Tanker i en Skorsten* (1948) – for det er nemlig et essay, ikke en novelle. Jeget i teksten er forfatteren selv, og uden at jeg dermed vil indestå for, at hvert ord i teksten er bogstavelig sandhed, er der tale om et stykke erindringslitteratur i essayistisk form. Men det er "Strudsen" (*Paradis-æblerne*, 1953) derimod ikke – dét er en novelle, et stykke fiktionsprosa, hvor man ikke uden videre kan identificere jeget med Martin A. Hansen som dreng, og det skønt historien tydeligvis foregår hernede i enghaven og har hentet en række træk fra forfatterens egen barndom. En anskuelig illustration af dette forhold kan vi få ved at sammenholde novellen, hvis første version blev skrevet i 1948, med essayet "Træskoer", trykt i *Aarhus Stiftstidende* 27.1.1945 (genoptrykt i bogform i *Midsommerkrans*, 1956). Et afsnit heri fremstiller nemlig i erindringsform den dag i engen, som i "Strudsen" er omsat til fiktionslitteratur. Og i essayet fremtræder dagen ganske anderledes:

"Som syvaarig løb jeg en Sommerdag uden Tilladelse ned i Enghaven til den berygtede Aa. Jeg tog min to Aar yngre Søster med, saa hun ikke kunde sladre før bagefter. Sammen med en Flok lidt større Børn havde vi en lang, vidunderlig syndig Dag i Engen. Saa tabte min Søster sin ene Træsko i Aaen. Den var næsten ny, og Kantbaandet var endnu blodrødt. Den sejlede af Sted for Strømmen midt ude i Aaen, et yndigt Syn. [...] Saa greb Skrækken en, mindre Frygten for den Afstraffelse, jeg allerede var indstillet paa, end Angsten for, at min Søsters lille, kønne, ligefrem uerstattelige Træsko skulde sejle med Aaen helt ud i Havet. Men en større Dreng vovede Livet og bjergede den."

I erindringsform reddes søsterens træsko op af åen – og ingen struds optræder! Strudsen er med andre ord frugten af fiktionsskabelsen, det påfund, som hæver dagens oplevelser ud af essayets erindringsramme over i fiktionens. Når vi læser ”Strudsen”, er vi fra erindringens verden flyttet over i fiktionens, hvor alting fundamentalt set er fundet på – og endda i dette tilfælde tydeligvis er mytologiseret: teksten henter jo netop en stor del af sin styrke ved, at den voksne forfatter fortæller på afstand af det barndomsunivers, der skildres med så stor varme og humor, indlevelse og distance i eet. Blandt mange andre eksempler en vidunderlig passus, da børnene i mørkningen er på vej hjemad. De har været på jagt efter studs og ræv, jeget går rundt med en flitsbue:

”Der lå et hus med mørke træer langt borte, og derhenne begyndte det at gø. Vump, vump, vump. En stor hund kom hen over marken. Min søster græd. ’Tag dit sværd!’ råbte jeg til Karl Anton. ’Jeg har tabt det,’ sagde han. ’Gyd ... gyd!’ skreg Leo. ’Tag og ti stille,’ sagde jeg. Hunden kom nærmere. Den var stor, og den knurrede. ’Se den i øjnene,’ sagde jeg. Vi stod i en klump og så hunden i øjnene. Min pil pegede lige på den. Sådan stod vi længe, og det blev mørkere. Så skævede hunden til os, skrabede med benene i græsset og gik. ’Hvorfor dræbte du den ikke?’ sagde Karl Anton. ’Du kunne vel se, det var en god hund,’ sagde jeg.”

De, som hævder, at Martin A. Hansen ikke havde humor, skulle tvinges til at læse ”Strudsen”, indtil de kom på bedre tanker... ”Strudsen” er en prægtig novelle, fordi den på baggrund af stor humor og erindringskraft skaber et stykke barndom, fremmaner hvordan børn oplever. Og jeg vælger ordet ’skaber’ med vilje: for det er ikke et erindringsstykke, men en skabelse, ikke en virkelighedsefterligning, men skabelse af et stykke skriftlig, kunstnerisk virkelighed, hvori vi læsere kan mødes med forfatteren og hinanden. Ja, sådan kan en dag i barndommen netop være, ikke bare her og for snart 100 år siden, men hvor som helst og når som helst.

Og alligevel er netop dette stykke fiktionslitteratur tydeligt bundet til en bestemt lokalitet, et geografisk sted, som kan opsøges af læseren. I sommeren 1989 afholdt Haslev Højskole et Martin A. Hansen-kursus, hvor både Jørgen Jørgensen og jeg deltog hele ugen. Jørgen havde sin kone og to børn med, og den 26. juli (jeg så efter i min dagbog...) var hele holdet en vidunderlig sommerdag på udflugt til Hansen-steder på Stevns – og for første gang i mit liv var jeg i enghaven, hvor en af højskolelærerne læste netop ”Strudsen” op, nede på Spangen. Jeg er overbevist om, at jeg aldrig vil glemme udtrykket i ansigterne på Jørgens børn, da det gik op for dem, at fortællingen foregik lige der, at broen var Spangen fra historien!

Det var en slående erfaring af spillet mellem fiktion og virkelighed, værk og liv, litteratur og natur/sted. Og det kan og skal vi udnytte i Landsfor-eningen, i det ”landskabsrum”, som forhåbentlig realiseres her, og i det materiale, som allerede er i gang med at blive fremstillet. Johannes V. Jensen udtalte engang: mit Himmerland findes ikke på noget kort. Nej, det har han ret i, men det findes så sandelig i hans forfatterskab. På samme måde med Martin A. Hansen, hvis enghave og i det hele taget lokaliteter rundt omkring på Stevns spiller en meget væsentlig rolle i forfatterskabet. Ikke forstået på den måde, at han var en hjemstavnsforfatter, for det var han langt fra i den traditionelle betydning. Men forstået således, at han med sin skrift gentager stedet og barndommen, at han skaber disse ting som litteratur, hvor de bliver levende, både for forfatteren selv og for læserne, hvoraf størstedelen jo aldrig har sat deres ben i engen. Men stedet og barndommen lever som litteratur, som fortælling.

Jeg vil gerne slutte af med at sige, at hvis jeg følte mig litterært alene næsten nøjagtigt i disse dage for 30 år siden, da jeg begyndte på Litteraturhistorie, så har jeg ikke grund til at føle mig det mere. Tak for det og tak for Prisen!

16. Agerhøne statuetten

Kunstneren Ullrich Rössing fortæller om statuetten

Her et par ord om ideen bag udformningen af den lille statuette, som er den synlige del af Martin A. Hansen Prisen.

Der var ikke noget mere nærliggende end at benytte sig af historien om agerhønen, da jeg blev spurgt om jeg ville tegne en statuette der skulle anvendes som en del af Martin A. Hansen Prisen i år og derefter i årene fremover.

I sit udtryk og udseende er den ganske lig logoet som jeg tegnede til "Landsforeningen Martin A. Hansen" i 2009. Motivet er en lille vagtsom agerhøne i profil, som så er blevet til et symbol på Martin A. Hansens forfatterskab. For at fremhæve dette er fuglen placeret på en opslået bog.

Fuglen er modelleret i tre lag, med hver sin form og sat sammen til en rumlig flade i 3 dimensioner. Modellen af fuglen er støbt i bronze af en svensk bronzestøber. Selve fuglen er 12 cm høj og er så monteret på en træsokkel på 7 cm. Sokkelen er udført i træ fra en mølleaksel udskiftet i 1970'erne af møllebygger Frede Dahl, Varpelev. Træsokkelen afsluttes med en messingplade med Landsforeningens navn og årstallet for prisuddelingen.

Min idé har været at statuetten i sin enkelthed virker harmonisk i form og sammensætningen med et spændingsfelt nederst, der giver udtryk for dynamisk åbenhed.

17. Landsforeningens første æresmedlem.

Mette Lise Rössings tale til Ib Spang Olsen d. 20. august 2011

Kære Ib Spang Olsen.

Det er mig en stor glæde at skulle sige lidt til dig i dag på min fars fødselsdag og i anledning af at vi fejrer dit æresmedlemskab af "Landsforeningen Martin A. Hansen".

Dit særlige kendskab til far, dels som seminariepraktikant i hans klasse og senere som illustrator af bøger, noveller og artikler, har du på inspire-rende vis fortalt om i den lille bog "I Kristoffers Spor".

For mig selv, som var barn endnu da han døde, genopstår nogle fine og karakteristiske situationer med ham som den intense og nærværende fortæller. Min bror og jeg er vokset op med både en mor og en far der kunne bruge ord, så man blev stille og lyttende og de mange gæster i vores barndomshjem fortalte også gerne om 'de små folk i Bretagne' og andre mærkelige eksistenser, således at jeg i mange år af min barndom følte mig omgivet af det eventyrlige.

Jeg vil læse et kort stykke fra din bog, hvor du beskriver fars fortællende evne overfor en 2. klasse:

Det drejer sig om indtagelsen af Jeriko.

"Fortællingen begyndte lavmælt. Martin A. Hansen vandrede frem og tilbage foran de små summende, der efterhånden blev tyste. Der kom pauser, hvori der blev set ud af vinduet, med hovedet lidt på skrå og ansigtet trukket sammen i disse karakteristiske folder, øjnene under panden med de svære brynbuer sammenknebnede skuende efter noget i det fjerne – og så kom de næste sætninger.

Jeg har ikke indtryk af at der blev taget hensyn til os 4 seminarie-studerende, men snarere, at fortælleren efterhånden glemte publikum. Han flyttede sig lidt på gulvet uden nogen videre fagter, brugte ikke andre midler til at skabe en enorm stigning, der fejede børnene på langs af bordene og fik os forhærdede til at lytte som små børn. Jødefolket kom vandrende i store masser fra Kapelvej, fortælleren hævede armene, men vist ikke stemmen, og basunerne bragede, så alle murene faldt for vores øjne, og sikkert også for hans.

Det glemmer ingen af os, der var til stede, de glemmer hverken fortællingen eller fortælleren. Det er godt at have mødt en af *fortællerne*, at have stået over for denne

naivitet og dette raffinement, det levende ord, som så få har at sige, at man er blevet forsigtig med begrebet”.

Da min mand, Ullrich, og jeg selv fik børn, fik dine børnebøger en stor betydning i vores hjem. Der blev læst og studeret tegninger og snakket og læst igen. I et hjem, hvor kunsten var det daglige arbejde, blev der sat ekstra pris på dine poetiske og finurlige tegninger, hvor stadig nye oplevelser gemte sig bag hegn og træer.

I dag, hvor vi også skal se fortællingen ”Strudsen” som film, skal det nævnes at du illustrerede den første version af ”Strudsen” der bar titlen ”Dagen før min Fødselsdag” og blev trykt i bogen ”Lillebror” i maj 1948. Vistnok dit første værk i samarbejdet med far.

Som afslutning på denne lille tale, vil jeg takke dig fordi du har gjort Danmark bedre med din meget store produktion af ord og billeder og med din meget klare mening om hvad der er ret og godt for børn og voksne.

Ib Spang Olsen holdt en inspirerende takketale og overrakte Landsforeningen et antal tryk af hans illustrationer til tekster af Martin A. Hansen.

18. "Digter og Landskab". Status pr. november 2011

Projektleder Dorte N. Hansen og Hans-Ole Hansen fortæller

Arbejdet med at rejse tilskud til projektet er i fuld gang og Arbejdsmarkedets Feriefond har nu bevilget et tilskud på 770.000 kroner, svarende til 70 % af projektsummen til den *første fase* af ”Digter og Landskab”. Der arbejdes nu med at sikre medfinansieringen til denne fase, så arbejdet kan indledes ind i 2012.

Første fase er den formidlende ”Rute Digter og Landskab” på Stevns, især knyttet til Strøby-området. Anden fase er det ”Landskabsrum for Digter og Landskab”, som ruten udgår fra.

Hvad er det så for en ”rute”? Et forbillede - dog med et absolut andet tema - er ”Rute 1864”, netop åbnet. Man finder eksemplet på www.1864.dk og ved derpå at klikke på Rute 1864.

Projektleder Dorte N. Hansen valgte på foreningens vegne at dele opgaven i to faser begrundet med, at den samlede projektsum - set i forhold til opgavens helt innovative karakter - ville være vanskelig at opnå i et sats, men mulig i to sats. Når ”Rute Digter og Landskab” er kommet godt i gang og konkret til stede, forstås behovet for et samlende, helheds-orienterende Landskabsrum bedre og som en nødvendighed.

Arbejdet med projektet tegner sig nu som en 2012-opgave. I kommende nyhedsbreve vil Landsforeningen Martin A. Hansens medlemmer kunne følge projektets tilblivelse. Betydningsfulde faktorer i opgaven er bæredygtig frivillighed i projektets fremtidsliv parret med en rimelig velvilje fra Stevns Kommune.

Takket være Stevns Brands Fond tilskud i 2010 til udviklingen af projektet ”Digter og Landskab – Martin A. Hansen på Stevns” har Foreningen kunnet sikre den igangværende projektledelse og fundraising. Blandt andet har dette resulteret i det nævnte tilskud fra Arbejdsmarkedets Feriefond her i 2011 på 770.000 kroner.

19. Lokal aktionskomité under Landsforeningen

Teksten er sammenfattet af Mette Lise Rössing efter forskellige forlæg

Karen Vibeke Klausen, Jørgen Skjoldan og Svend-Bjørn Keil fra Landsforeningens bestyrelse har dannet en lokal aktionskomité for Stevns området. Komiteen vil trække på personer i lokalområdet, som kan påtage sig konkrete opgaver. Komiteen refererer til bestyrelsens forretningsudvalg.

De primære arbejdsopgaver vil være tilrettelæggelse og afvikling af arrangementer i det stevnske lokalområde, distribution af foldere og nedsættelse af arbejdsgrupper med

bestemte opgaver. Komiteen vil også påtage sig visse opgaver som tilsyn med grunden og mindstenen.

Som aktionskomiteens første arrangement foreslås en guidet tur ved provst John Salling til Holtug kirke med udgangspunkt i "Orm og Tyr", kirkebyggerne og "Tirad Rist".

Kommende arrangementer (2012) kunne være "På Vognbunden" – en vandring i Varpelev med beretningen om "Mordet i Varpelev" og en tur af kirkestien til fugletårnet med fortællingerne "Odderen" og "Paradis-æblerne" i erindring.

En temagruppe vil blive nedsat. Den skal komme med forslag til et samarbejde mellem Landsforeningen og folkeskolerne.

20. Aktionskomiteens første møde "I forfatterens fodspor"

Referat fra mødet sammenfattet af Mette Lise Rössing efter Jørgen Skjoldans forlæg

Tågen lå tæt over Holtug Kirke på Stevns da John Salling indledte mødet d. 29. oktober – et vejr som hentet fra "Løgneren".

35 mennesker havde fundet vej til Holtug kirke hvor provst Salling holdt foredrag efter afsyngning af salmen "Kirken den er et gammelt hus". Sangen passede godt til de uddrag af "Orm og Tyr" som indgik i foredraget.

Efter foredraget vandrede alle ud på kirkegården til sandstenen "Tirad Rist", hvor provst Salling gengav novellen.

Derfra kørte alle til Magleby præstegård, hvor menighedsrådsformanden og provstinden havde anrettet et smukt kaffebord med hjemmelavet æbletærte og vaniljekranse. Der blev snakket livligt ved bordene, afbrudt af orientering om Landsforeningen og den aktuelle status med en netop modtaget donation på kr. 770 000.-. orienteringen gav anledning til en del spørgsmål og foreningens foldere blev uddelt, inden snakken fortsatte.

De fleste deltagere var fra Stevns, men også medlemmer af Landsforeningen fra de nærliggende områder deltog. Der blev givet udtryk for glæde over det nye initiativ om at afholde arrangementer om MAH på Stevns. Mødet blev afholdt i et samarbejde mellem "Landsforeningen Martin A. Hansen", provst John Salling og Magleby og Holtugs sogne.

21. Litteraturen i naturen

Ella Pedersen, "Tryggevælde- og Stevns Ådals Bevarelse" fortæller

Stevns Naturcenter var i september måned basis for et naturvejleder-netværksmøde, hvor emnet var "Litteraturen i naturen".

Det var derfor oplagt, at Martin A. Hansen og hans forfatterskab blev fremhævet. Undertegnede, der er medlem af Landsforeningen Martin A. Hansen og formand for "Tryggevælde- og Stevns Ådals Bevarelse" (en lille lokal forening, der har som hovedformål at værne om natur- og kultur-værdierne i Tryggevælde- og Stevns Ådalen) blev inviteret til at fortælle om Martin A. Hansen nede i Ådalen.

Godt 10 naturvejledere fra hele landet mødte op på en grå septem-berdag, og turen gik herefter til Strøby kirkes præstegård, hvor der er opsat en storkerede for at lokke de enkelte storke til, der hvert forår og efterår besøger området. Her var det jo oplagt at fortælle, at på dagen for Martin A. Hansens fødsel slog 18 storke ned på taget af gården, hvilket Martin A. Hansens mor betragtede som tegn på lykke for den lille ny.

Herfra gik vi hen og betragtede den fine mindesten over Martin A. Hansen, som står som forgrund for den vide udsigt over Tryggevælde Ådal. Turen gik så nedad fægangen mod "enghaven", som Martin A. Hansen kaldte engene omkring åen. På vejen så vi på de stynede pile med deres pilehoveder, som jo er den knold, der bliver større og større for hver gang man styner grenene ca. hvert 7. år. Pilehovederne er også et af Martin A. Hansens udtryk, og i sådan et kan man have sin hule og alle sine gemmer. Pilehovederne nævnes i flere af Martin A. Hansens fortællinger.

Nede ved åen med broen, også kaldet spangen fortalte jeg om den store gedde, som Martin A. Hansen nævner. Herfra kunne man gå over åen og engen og kom så over i "Fjendeland", som egnen på den anden side af åen blev kaldt.

Åen havde desværre oversvømmet hele engen, som herved stod under vand, så vi kunne ikke komme over på den anden side, og jeg valgte derfor, at vi gik ned i skoleengen lige nedenfor Strøby sportsplads. Med fødderne plantet i vand, læste jeg et uddrag af "Paradisæblerne", nemlig hvor "jeg" er ved at drukne, da forsøget med at springe over den isbelagte å mislykkedes.

Alle var enige om, at det gav utroligt meget at stå ude i den rigtige natur og høre fortællingen, man følte virkelig med den ulykkelige dreng og hans kamp for ikke at drukne.

For naturvejlederne læste jeg Martin A. Hansens meget smukke beskrivelse af agerhønen fra hans novelle "Agerhønen". Ingen andre kan vel så malende beskrive den lille sky fugl, der holder til på vore marker.

Til slut berettede jeg om arbejdet med "Landskabsrummet" og digter-stien: "Digter og landskab", som jo netop har samme formål, som temaet for naturvejlederne: "Litteraturen i naturen".

Alle var enige om, at ved at være ude i landskabet og samtidig høre fortællingerne, der handler om netop dette landskab, er utroligt givende.

22. En kanonforfatter i gymnasiet og på Facebook

Anders Fahnøe Buch, gymnasielærer og administrator på facebook af fanside for MAH

Martin A. Hansen er kanonforfatter. Det betyder, at han er i fint selskab med Karen Blixen, Johannes V. Jensen, St. St. Blicher, Adam Oehlen-schläger, Ludvig Holberg og 9 andre af dansk litteraturs store "kanoner". Det betyder også, at han skal læses i de danske gymnasier, det står ganske enkelt i Undervisningsministeriets lærerplaner, at man ikke kan gå 3 år i gymnasiet uden at læse Martin A. Hansen.

Måske husker nogle fra deres egen skoletid, at pligten sommetider kan dræbe lysten, og som lærer er det heller ikke uden en vis pædagogisk betænkelighed, at man kaster sig over Martin A. Hansen. Vil eleverne forstå ham? Vil de have lyst til at læse ham?

Jeg har flere gange undervist gymnasieelever i den lille novelle "Paradisæblerne", fordi den netop vækker noget hos eleverne. De sætter gerne ord som "svær" og "mærkelig" på deres oplevelse, men aldrig ord som "kedelig" eller "dårlig". Det er som om denne novelle udviser en tilpas balance mellem genkendelighed og fortolkningspotentiale. Eleverne kan sætte sig ind i den alvorlige uro, der er i den 12-årige drengs sind, og samtidig vækker de mange symboler deres nysgerrighed. Den døde høg, mormoren, æblerne, tågen, åen og puffet i ryggen. Der kan søges mange forklaringer på denne skeptiske nysgerrighed. Måske er novellen interessant, fordi den låner lidt af plottet fra eventyret "Rødhætte"? Måske fordi drengens arketyperiske kamp mellem liv og død skaber genklang i det kollektivt ubevidste – det man i kristen forstand kunne kalde metafysiske erfaringer? Måske fordi den ganske enkelt er godt skrevet? Novellen *må* være skrevet for at drage sine læsere med sig, og det formår den stadig i 2011.

Et andet sted, hvor der kan etableres et møde mellem nutiden og Martin A. Hansens almenmenneskelige litteratur er på Facebook. Fansiden tæller i skrivende stund 319 medlemmer, og har siden sin oprettelse haft til formål at mangfoldiggøre web-artikler om forfatteren, gøre opmærksom på arrangementer samt at være samtaleknudepunkt for de, der interesserer sig for Martin A. Hansen. Som administrator er det mit indtryk, at der er en jævn aktivitet på siden og at mange har glæde af de links, der er samlet der. Det er mit håb, at siden fortsat vil vokse, så endnu flere gennem fansiden kan få øjnene op for en af kanonens interessanteste forfattere. Lad dette være en åben invitation til alle, der måtte læse med!

23. Historien om mindestenen i Strøby

Mette Lise Rössing har sammenfattet arkitekt Uffe Pedersens beretning

Uffe Pedersen var i perioden 1953 – 55 ansat hos arkitekterne Langballe og Madsen i Køge. Han fortæller.

”I forbindelse med en kirkegårdsudvidelse i Strøby i 1955 blev den gamle kirkegårdsmur nedrevet. Her fandt man den store sten som Otto Langballe straks foreslog anvendt til en mindesten for Martin A. Hansen. Langballe bad mig tage til Strøby og måle stenen op og lave en skitse af den. Langballe startede sagen op og fulgte den med forhandlinger, ansøgninger og godkendelse i 1955 – 56, indtil afsløringen af mindestenen den 20. august 1956. Jeg erindrer et møde på tegnestuen med bl.a. Ole Wivel, som jeg havde som lærer på Askov Højskole vinteren 1951 – 52. Samme vinter var Martin A. Hansen gæstelærer på Askov. Jeg husker at Martin A. Hansen talte om ’tanker og forestillinger, vore forfædre knyttede til kirke-bygningerne’ ”

Uffe Pedersen har undersøgt om der findes en sagsmappe i byarkivet. Han fandt Langballes sagsmappe som indeholder korrespondance og et par tegninger. Sagsmappen opbevares i et fjernarkiv i Køge, hvor det pt. er arkivarleder Birte Broch og arkivar Lars Kjær man henvender sig til.

Uffe Pedersen har vedlagt et par kopier af breve fra sagsmappen – det ene et brev fra Ole Wivel (28. maj 1956) vedr. et møde med Otto Langballe der ikke kunne lade sig gøre og så om stenens tekst der er skrevet af Ole Wivel:

”Vi er da enige om, at indskriften på mindestenen udformes og lyder sådan:

MARTIN A. HANSEN
FØDT I STRØBY
20-8-1909. DØD 27-6-1955
HAV SYNGER
SOL SYNGER
GUDS NAADE OG JORDS GLÆDE
SYNGER I DIT ORD
ARVET RETSSYNS UNGE VÆRNER
STORT GAV DU OS LANDET IGEN

Med venlig hilsen Deres hengivne Ole Wivel
P.S. retssyn skal staves med to s`er”

Det andet brev er en invitation til afsløringen af mindestenen sendt til arkitekt Otto Langballe (14. august 1956).

”Dansk Forfatterforening har herved den ære at indbyde Dem med ledsager til at overvære afsløringen af mindestenen for forfatteren Martin A. Hansen.

Højtideligheden finder sted ved kirken i Strøby mandag d. 20. august 1956 kl. 15, hvor undervisningsminister Julius Bomholt vil overgive minde-stenen til Strøby kommune.

Med venlig hilsen Thomas Vollquartz, kontorchef”.

Uffe Pedersen vedlægger også en invitation til Elev- og efterårsmøde på Askov højskole den 11 – 14. september 1954. Her skal Martin A. Hansen fortælle fra kl. 20.00 mandag d. 13. september. Hvert foredrag under mødet kostede kr. 1,00 og deltagelse i en hel dags arrangement kr. 3,50.

Tak til arkitekt Uffe Pedersen, Køge for hans oplysninger.

24. Sagaer - og smukke islandske benzintanke

Om Martin A. Hansens ”Rejse paa Island” af Anders Bay, som vi har fået lov til at bringe i nyhedsbladet sammen med artikel nr. 25.

Disse 2 artikler handler om "Rejse paa Island", skrevet i anledning af at MAH var Klassikerdagens forfatter og at mine studerende var ved at plan-lægge en studierejse til Island.

I år er forfatteren Martin A. Hansen (1909-1955) den såkaldte Klassiker-dagens forfatter (www.klassikerdagen.dk). Det falder fint sammen med at det er 100året for Martin A. Hansens fødsel. Martin A. Hansens forfatter-skab spænder vidt, meget vidt endda, og det på trods af at han døde relativt ung (af nyrebetændelse). Hans forfatterskab er en sand guldgrube og rummer meget andet end Danmarks mest solgte roman, Løgneren (1950). Udover romaner skrev Hansen noveller, digte, essays, og så førte han dagbøger der for ikke så længe siden er blevet udgivet. Ligeledes er også i nyere tid udgivet hans brevveksling med folk omkring tidsskriftet Heretica.

Martin A. Hansen var meget historisk interesseret, og han er derfor også blevet kaldt for 'gammellivets' forfatter, men det er nu en del med urette, for han var egentlig mest interesseret i nu'et, eller anderledes formuleret: det som ligger mellem før og fremtid. I bogen Orm og Tyr (1952) beskæftiger Hansen sig med det som han kalder "forfædres tro" (i Danmark) og i Rejse paa Island udvides perspektivet til Norden. Rejse paa Island udkom i 1954, altså lige inden hans død, og var baseret på en rejse som han sammen med tegneren Sven Havsteen-Mikkelsen foretog til Island fra 17. maj til 29. juni 1952.

Rejse paa Island er ved første øjekast en rejsebog, men den er bestemt mere end blot en beskrivelse af en rundrejse på den islandske saga-ø. Man kunne kalde den en rejseberetning der suppleres med synspunkter på sagaerne. Eller man kunne vende perspektivet om og sige at bogen er en rejse i saga-litteraturen, suppleret med synspunkter på nutidens Island. I hvert fald trækker Martin A. Hansen tråde mellem historien (sagatiden, og det der lå før) og nutiden. Han er selv inde på det, da han skal beskrive hovedstaden Reykjavik: "Paa Steder hvor en driftig Nations kraftigste Liv findes er Fortid, Nutid og Fremtid blandet paa en Maade, en fremmed ikke kan udrede. Skulle man kunne fortælle om det vigtigste er det ikke nok at oplyse hvad Nationen i Dag er - det er allerede svært nok, maaske umuligt - man burde kunne forklare, hvad den er ved at blive. Udredninger af økonomiske, politiske, kulturelle Fænomener er ikke nok, de er jo ikke statiske, men i skabende Uro".

Jo, det var et stort projekt, som Martin A. Hansen gav sig i kast med, da han tog til Island og lejede en jeep for at tage på telttur ud i alle landets afkroge og dér finde islændingenenes fortid, nutid og fremtid. Hansen kommer da også godt rundt i f.eks. skole- og sprogsituationen på Island (han bruger bevidst præpositionen "på" og ikke "i"). Og Martin A. Hansen forstår i sin bog at formidle en stor personligt indsamlet viden om f.eks. fiskeri, fåreavl, fjorde, fjelde, geografi, flora og fauna, vejenes beskaffen-hed og – ikke mindst – lyset på Island.

Martin A. Hansens prosa i rejsebogen fra og om Island er kendetegnet af både stor præcision og skønhed, især når han beskriver, eller måske rettere sagt: maler dyr, mennesker og steder. Og når det gælder beskri-velsen af naturfænomeners farverigdom er Hansen nærmest uover-truffen. Martin A. Hansen er heller ikke uden humoristisk sans, f.eks. i kapitel 2 hvor han finder det "passende at sige nogle pæne Ord om de smukke islandske Benzintanke". Og det bliver nogle ord der, som det er karakteristisk for hele rejsebogen, næsten umærkeligt glider over i nogle ord om sagaerne.

Martin A. Hansen har blik for det hele, og da han gerne vil se nutiden igennem fortiden, så inddrager han sagaerne. Og i den forbindelse gør han sig nogle tanker om hvorvidt sagaerne er romaner, altså fiktion, eller historisk pålidelige kilder. Da Martin A. Hansen skrev sin rejsebog var det en udbredt opfattelse at sagaerne bedst kunne betragtes som romaner, men Hansen siger: "Teorier om at Sagaerne er Romaner kan næppe holde, og heller ingen nægter at der er et rigt Traditionsstof i dem [...] og vi har for længst udtalt Troen paa det troværdige og værdifulde i deres Sjøleskildring. De [= Digterne] har vidst

langt mere end vi paa anden Maade noget Steds kan efterspore om Overgangstidens Mennesker”.

Med 'overgangstiden' mener Martin A. Hansen skiftet fra nordisk mytologi til kristendommens indførelse, som skete ved at den hedenske lovsigemand Thorgejr Gode i år 1000 erklærede Island kristent. Martin A. Hansen opstiller her et tankeeksperiment: selvom man skulle finde ud af at Thorgejr ikke har levet, så vil man alligevel kunne have så megen tillid til sagaernes folkepsykologi at man tror på det sjæleligt sande i beretningen om Thorgejr og hvordan han besluttede at kristendommen skulle indføres på Island: "Var det ikke denne Thorgejr der dømte, saa var der en anden Thorgejr, flere. Der var Besluttere, der tog en Bestemmelses tunge Vægt paa sig. Og gjorde det paa et Tingsted. Thorgejr vil stadig have Værdi for vor forståelse af en sær Periode”.

Som man ser af ovenstående er Martin A. Hansen med sin rejseberetning fra Island ude i et større ærinde, og efter at have læst Rejse paa Island, kan jeg kun sige mange tak for turen - og anbefale andre at gøre samme rejse.

25. "Enorme Dynger af vulkansk Grus og Sand og Aske"

og andre gode islandske citater ved Anders Bay

I sidste nummer af OmNorden skrev jeg en artikel om Martin A. Hansens (1909-1955) rejsebog Rejse på Island (1954) og i denne artikel ville jeg følge op med at skrive lidt om en ny rejsebog fra Island, nemlig Rævesletten, skrevet af Keld Zeruneith og Per Kirkeby og udgivet i år (2010). Rævesletten er egentlig en komposition af tekst- og billedmateriale, men i modsætning til Martin A. Hansens bog fra og om Island er Rævesletten tydeligt delt op i tekst og billeder. Keld Zeruneith står for rejsebeskrivelserne, som dog ikke fylder særligt meget i forhold til hans fortolkende parafrase af sagaer, hvoraf Njals saga indtager langt den største plads. Kunstneren Per Kirkeby har nogle betragtninger om kort-læsning og det at tegne kort, men ellers består hans bidrag af tegninger, raderinger m.m.

Det skal tilføjes at Keld Zeruneith, der underviser i dansk på Københavns universitet, også bidrager med en række fotografier, og jeg må indrømme at jeg faktisk synes bedst om disse fotografier. Men i øvrigt er jeg skuffet over Rævesletten, og min skuffelse skyldes to indvendinger/forbehold. For det første forekommer bogen mig i for høj en grad at fremstå som en collage, og den stritter derfor i alle mulige retninger. Det er muligvis også hensigten, jævnfør det sidste ord i undertitlen "Og andre islandske omveje", samt det forhold at bogen udtrykkeligt er delt op i tekst og billeder. Men det ændrer ikke ved, synes jeg, at bogen forbliver usammenhængende og uden "vejviser" for nu at blive i bogens diskurs.

Min anden indvending, og det er egentlig det værste, skyldes sproget: det er utroligt at sådan en bog, der må have været dyr at fremstille, er forsynet med så mange tryk- og stavfejl samt noget der understreger en lemfældig redigeringsproces: adskillige steder bryder syntaksen i sætningerne sammen. Der er simpelt noget galt med sproget i bogen, især i Keld Zeruneiths tekst, der svinger fra høj stil med ukendte fremmedord til en mere jævn, docerende og gentagende stil der kunne minde om (genbrug fra?) en universitetsforelæsning.

Det er muligt at jeg er mere sprogligt ømtålelig end andre, i hvert fald anmelderne, for de roser alle sammen Rævesletten, enten billeddelen eller tekstdelen, og ingen af dem har åbenbart lagt mærke til det sjuskede og ujævne sprog i bogen. Men hvorom alting er, mens jeg læste i Rævesletten, længtes jeg efter Martin A. Hansens Rejse paa Island, som er illustreret af Sven Havsteen-Mikkelsen (der var med på rejsen i 1952). Og det endte med at jeg læste i Thorkild Bjørnvigs (1918-2004) afhandling om Martin A. Hansen: Martin A. Hansens Digting og Tænkning (1964), og heri især behandlingen af Rejse paa Island, som indgår i afsnittet "Nordiske rejsebeskrivelser."

Til slut i gennemgangen af Martin A. Hansens rejsebog fra Island siger Thorkild Bjørnvig noget påfaldende: "Holder man sig udelukkende til gode Citater, kan man nok faa

Indtrykket af at Rejse paa Island er bedre end den i Virkeligheden er. Læser man Bogen i Sammenhæng, kan man ogsaa risikere at overse, hvor utroligt gode Ting, der faktisk staa" (side 373).

Det kan der være noget rigtigt i, og jeg kom til at tænke på en passage fra Martin A. Hansens islandske rejsebog som jeg ikke tog med i min forrige artikel i OmNorden, hvor jeg i stedet forsøgte at sammenfatte min læseoplevelse af Rejse paa Island ved at skrive "Og når det gælder beskrivelsen af naturfænomeneres farverigdom er Hansen nærmest uover-truffen". Et eksempel på Martin A. Hansens naturbeskrivelse kunne have været det følgende (som desuden har en vis aktualitet pga. det med den vulkanske aske):

"Vi kørte i det meget brede Lavland paa Sydsiden af Snefjeldsnæsset da Solen nærmede sig Vest og nu gjorde de optaarnede Bjergmasser forude meget plastiske, medens Is oppe i Fjeldene skød Lyn. Da troede man inde mellem disse Fjelde at øjne et stort Gartneri, en udstrakt Tulipanmark, der vel saa maatte være Huldrenes. Der var ultramarint og spanskgrønt, men mest anilinrødt. Det var et Bjerg som laa der og fremviste Jordens Indvol-de, der var endnu mere kulørte end Hvalens. Enorme Dynger af vulkansk Grus og Sand og Aske laa derinde, og disse Jordarter er ofte voldsomme i Farverne. Og snart kørte vi paa en Vej, der var som rødt Fløjl, det var Grus derfra, der var brugt som Vejfyld" (side 195 i Rejse paa Island).

Nu skal jeg jo passe på med ikke at gå i fælden og holde mig "udelukkende til gode Citater", og netop når det handler om naturbe-skrivelser, skal man nok være ekstra påpasselig, for se bare hvad Thorkild Bjørnvig siger om Martin A. Hansens forhold til vild natur: "Dybest set var og blev vild utæmmelig Natur Udgaard for ham [= Martin A. Hansen], dæmonisk. Udøvede den dog en Dragning paa Sindet, var det en utilladelig Dragning, en mørk Fristelse, en gal Svimlen, som det gjaldt at modstaa" (side 345). Dette skriver Thorkild Bjørnvig (i ovennævnte afsnit Nordiske rejsebeskrivelser) om Martin A. Hansens danske rejse-, essay-, og (især) vejr-bog Dansk vejr fra 1953, som er illustreret - rigtig godt, synes jeg - af Ernst Clausen.

Og således endte denne artikel om en ny islandsk rejsebog i... Danmark. Hvis OmNorden en gang vælger et tema om nordisk vejr, så kan det være at jeg vender tilbage til Dansk vejr af Martin A. Hansen.

Nævnte værker:

Per Kirkeby & Keld Zeruneith: Rævesletten. Og andre islandske omveje, Gyldendal 2010.

Thorkild Bjørnvig: Martin A. Hansens Digtning og Tænkning, Gyldendal 1964.

Martin A. Hansen: Rejse paa Island, Carit Andersens Forlag 1954.

Martin A. Hansen: Dansk vejr, Hasselbalch 1953.

26. MAH udstilling på Vallø Lokalhistoriske Arkiv

Oplysninger fra Jørgen Holstein, formand

Vallø Lokalhistoriske Arkiv har haft en mindre udstilling om Martin A. Hansen (2 montre sammen med nogle store plancher). Udstillingen starte-de på den årlige arkivdag d. 12. november i forhallen på Hårlev bibliotek og varede i en uge.

27. Så er "Lykkelige Kristoffer" udkommet

Udgivelse ved Det Danske Litteraturselskab

Tekstudgivelse, efterskrift og noter ved Esther Kielberg

Det Danske Litteraturselskabs udgivelse af Martin A. Hansens "Lykkelige Kristoffer" i serien Danske Klassikere fremstår som en smuk fint indbun-det og læsevenlig bog.

De to tillæg i bogen rummer to hidtil utrykte manuskripter, som findes på Det Kongelige Bibliotek i Martin A. Hansen arkivet. Det ene manuskript "Sankt Hans Aften" var tænkt som 8. kapitel i romanen, men blev taget ud inden trykning.

Det andet "Martin A. Hansen: Lykkelige Kristoffer" indeholder et overblik over den historiske baggrund for romanhandlingen, samt et resume af denne.

Yderligere er der "Efterskrift og noter" i bogen ved Esther Kielberg. Efterskrift har følgende afsnit: Ironi og humor - det tidlige forfatterskab - Lykkelige Kristoffers tilblivelseshistorie – krigen - forfatterskabet efter Lykkelige Kristoffer – modtagelsen - senere receptionshistorie. Desuden er der en bibliografi og et afsnit kaldet: Udgave- og tekstforhold.

Under noter fortælles der kort om Grevens Fejde og Den Nordiske Syvårskrig. Noterne forholder sig til en nummerering i bogens margener.

Bogen er netop udkommet og har ISBN nr. 978-87-7533-209-0 og kan købes på Gyldendals internetboghandel for kr. 100.00

Redaktøren vil prøve at 'indhente' en anmeldelse af bogen til næste NYHEDSBREV, maj 2012.

Det blev til et 20 sider langt NYHEDSBREV. Brevet viser at der foregår meget omkring forfatteren og undertegnede "redaktør" af NYHEDS-BREVET vil straks gå i gang med at indsamle materiale til næste brev i maj 2012. Jeg håber også at I der læser dette, også vil tænke over om I har noget der kunne meddeles via "Landsforeningen Martin A. Hansen". Derfor nævnes det endnu engang: send tekst og evt. fotos senest d. 15. maj 2012. til roessing@mail.dk

Bemærk. Jeg er startet med en fortløbende nummerering af teksterne således at de nemmere kan organiseres i et register, derfor begynder dette brev med tekstafsnit nr. 14.
Mette Lise Rössing

Redaktøren forbeholder sig ret til at begå små uskyldige fejl i nyhedsbrevet

14 - 16. Anders Thyrring Andersen modtager statuetten af Ullrich Rössing, i baggrunden Ole Visti Pedersen

15. Anders Thyrring holder sin takketale efter modtagelsen af Martin A. Hansen Prisen

17. Ib Spang Olsen holder tale efter sin udnævnelse til æresmedlem

23. Mindestenen i Strøby ved fejringen d. 20. august 2011

16. Prøveopstilling af statuetten (uden den)